

DIAKON

21/2024

ROCZNIK
INSTYTUTU NAUK TEOLOGICZNYCH

WYDZIAŁU TEOLOGICZNEGO UNIWERSYTETU OPOLSKIEGO

DIAKON. Czasopismo poświęcone promocji diakonatu stałego w Polsce. Numery 1–6 (2003–2009) były redagowane przez Marka Marczewskiego (prof. KUL) i wydawane przez Wydawnictwo Polihymnia w Lublinie.

Adres Redakcji: Diakon
PL 45-032 Opole, ul. Kard. B. Kominka 1A
tel. +48 790 800 916
e-mail: diakon.redakcja@gmail.com

RADA NAUKOWA

Ks. bp Andrzej Czaja (prof. UO), ks. Krzysztof Konecki (prof. UMK), Marek Marczewski (prof. WSSE), ks. Janusz Mariański (prof. KUL), ks. Erwin Mateja (prof. UO), ks. bp Rudolf Pierskała (prof. UO), ks. Mateusz Potoczny (prof. UO), Eugeniusz Sakowicz (prof. UKSW), ks. Ryszard Selejda (dr hab., Częstochowa)

ZESPÓŁ REDAKCYJNY

Ks. Erwin Mateja – redaktor naczelny (Opole), ks. dk. Jarosław Duszak – sekretarz (Krapkowice), ks. dk. Waldemar Rozynkowski (Toruń), ks. dk. Jan Ogrodzki (Warszawa), ks. dk. Marek Czogalik (Babice), ks. dk. Andrzej Wołodźko (Brąswałd), ks. dk. Adam Runiewicz (Słubice), ks. dk. Krzysztof Kaput (Kochłowice)

ZESPÓŁ RECENZENTÓW

Ks. Stanisław Araszczuk (PWT Wr), ks. Radosław Błaszczuk (WSD Łąd), ks. Dariusz Kwiatkowski (UAM), ks. Kazimierz Lijka OMI (UAM), ks. Waldemar Pałęcki MSF (KUL), ks. Andrzej Żądło (UŚ)

Projekt okładki i opracowanie graficzne: Wojciech Lippa

Korekta: Józef Chudalla

Redakcja techniczna i skład komputerowy: Wydawnictwo i Drukarnia Świętego Krzyża

© Copyright by Redakcja Wydawnictw Wydziału Teologicznego
Uniwersytetu Opolskiego

ISSN 1730-6353

Wydaje: Redakcja Wydawnictw Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Opolskiego
ul. Kard. B. Kominka 1a, 45-032 Opole, tel. 77 44 11 502
e-mail: rwwt@uni.opole.pl

Druk: Wydawnictwo i Drukarnia Świętego Krzyża
ul. Katedralna 8a, 45-007 Opole, tel. 77 453 94 93
e-mail: sekretariat@wydawnictwo.opole.pl

Na okładce: św. Wawrzyniec – figura ze zbiorów Muzeum Diecezjalnego w Opolu; fot. ks. Wojciech Lippa

Spis treści

Od Redakcji	3
-------------------	---

Materiały i opracowania

Studies

Ks. DK. WALDEMAR ROZYNKOWSKI Znaczenie prof. Marka Marczewskiego dla wprowadzenia oraz rozwoju diakonatu stałego w Kościele w Polsce	7
MAREK MARCZEWSKI Diakonaty stałe w Polsce. Biogramy osób i ich inicjatyw związanych z wprowadzeniem diakonatu stałego w Kościele rzymskokatolickim w Polsce	19
MAREK MARCZEWSKI Kryzys wiary w katolickiej rodzinie polskiej	31
Ks. DK. WALDEMAR ROZYNKOWSKI Św. Szczepan w tekstach prymasa Stefana Wyszyńskiego - odkrywanie dziedzictwa diakonów	51
Ks. DK. JAN OGRODZKI Jakie rekolekcje dla diakonów?	59

Homilie

Homilies

Bp WALDEMAR MUSIOŁ Kazanie na Mszy Św. podczas rekolekcji dla diakonów stałych. Góra Świętej Anny – 8 lipca 2023 r.	67
--	----

Ks. ERWIN MATEJA
Homilia wygłoszona przez ks. prof. Erwina Mateję, którzy przewodniczył
Eucharystii sprawowanej w kaplicy Matki Boskiej Częstochowskiej na Jasnej
Górze podczas adwentowego dnia skupienia diakonów stałych
2 grudnia 2023 r. 71

Ks. PRZEMYSŁAW SEŃ
Kazanie wygłoszone na Mszy św. podczas adwentowego dnia skupienia
diakonów stałych diecezji opolskiej, Opole – 16 grudnia 2023 r. 75

Bp RUDOLF PIERSKAŁA
Wiara w Ewangelię (J 3,1-10; 1 Kor 7,29-31; Mk 1,14-20). Homilia wygłoszona
podczas Mszy św. z okazji święta patronalnego diakonów stałych diecezji
opolskiej w dniu 21 stycznia 2024 r. Krapkowice-Otmęt, kościół pw. Ducha
Świętego 77

Konferencje Conferences

Bp WALDEMAR MUSIOŁ
Konferencja w czasie rekolekcji diakonów stałych. Góra Świętej Anny –
8 lipca 2023 r. 83

Ks. PRZEMYSŁAW SEŃ
Konferencja podsumowująca rekolekcje dla diakonów stałych w Nysie.
Głębinów – 9 lipca 2023 91

Ks. PRZEMYSŁAW SEŃ
Konferencja wygłoszona podczas adwentowego dnia skupienia diakonów
stałych diecezji opolskiej. Opole – 16 grudnia 2023 r. 95

Recenzje i omówienia Reviews

MAREK MARCZEWSKI
JANUSZ MARIAŃSKI, *Religijność młodzieży polskiej w procesie przemian
w XXI wieku (analizy socjologiczne)*, Lublin 2023 101

Ks. ERWIN MATEJA
BAZYLI DEGÓRSKI, MAREK MARCZEWSKI, WALDEMAR ROZYNKOWSKI,
Diakonat stały, Lublin 2024 107

MAREK MARCZEWSKI
MARIUSZ ROSIK, *Wybrani przez Boga. Tak żyli pierwsi chrześcijanie*, Kraków
2024 111

Ks. DK. ADAM RUNIEWICZ
MARTIAL CODOU, *Niewidzialny Klasztor Jana Pawła II*, Poznań 2010 113

Świadectwa Testimonies

Ks. DK. JERZY DEMSKI
Dylematy misyjne diakona 119

Wydarzenia Events

Ks. DK. KRZYSZTOF KAPUT
Rekolekcje dla stałych diakonów w Polsce. Nysa – 6–9 lipca 2023 r. 125

Ks. DK. KRZYSZTOF KAPUT
Święcenia diakonów stałych w archidiecezji katowickiej w 2023 r. 141

Ks. DK. JAROSŁAW DUSZAK
Adwentowy dzień skupienia diakonów stałych. Jasna Góra –
2 grudnia 2023 r. 147

Bibliografia Bibliography

Ks. DK. JAROSŁAW DUSZAK
Bibliografia zawartości czasopisma „Diakon”
za lata 2019–2023 (t. 16–20) 153

KS. DK. WALDEMAR ROZYNKOWSKI
Toruń

Św. Szczepan w tekstach prymasa Stefana Wyszyńskiego – odkrywanie dziedzictwa diakonów

Wstęp

W Kościele w Polsce coraz częściej spotykamy diakonów stałych. Ich obecność rodzi różne owoce. Na pewno jednym z nich jest coraz większa wiedza pośród wiernych o tym, że powołanie diakona było obecne w Kościele od samego jego początku. I chociaż odczytywanie miejsca i roli diakona we wspólnocie wiary zmieniało się w dziejach, to bez wątpliwości jego powołanie było obecne zawsze. Zainteresowanie powołaniem diakona stałego sprawia, że zaczynamy zauważać i odkrywać wielowątkową obecności diakonów w historii i tradycji Kościoła na ziemiach polskich. Nie mam wątpliwości, że to swoiste wielowiekowe dziedzictwo oczekuje na swoje zainteresowanie, odkrycie i opisanie¹.

Dziedzictwo diakonów możemy rozpatrywać między innymi w kontekście popularności nadawanych imion. Przypomnijmy, że chrześcijaństwo było jednym z głównych źródeł, z którego przez wieki je czerpano. Pod względem pochodzenia były to głównie imiona przejęte z Pisma Świętego oraz imiona świętych męczenników i wyznawców, przede wszystkim z okresu pierwszych wieków chrześcijaństwa. W każdym pokoleniu spotykamy imiona, które zostały zaczerpnięte

¹ Zagadnienie to podejmował już w następujących pracach: W. ROZYNKOWSKI, *Mons Sancti Laurentii – wokół kultu św. Wawrzyńca*, w: W. CHUDZIAK, *Wczesnośredniowieczna przestrzeń sakralna in Culmine i na Pomorzu Nadwiślańskim*, Toruń 2003, s. 189–198; TENŻE, *O kulcie św. Wawrzyńca – patrona kościoła i parafii*, w: TENŻE (red.), *Szkice z dziejów Ryńska. 600 lat od śmierci Mikołaja z Ryńska*, Pelplin – Ryńsk 2011, s. 67–92; TENŻE, *O najstarszych przejawach kultu św. Wawrzyńca w Polsce*, „Diakon” 12–13 (2015–2016), s. 55–63; TENŻE, *Nieodkryte dziedzictwo – o obecności diakonów w historii Kościoła w Polsce. Zarys problematyki badawczej*, „Diakon” 19 (2022), s. 61–73. Zob. także: TENŻE, *Kult św. Wawrzyńca, diakona i męczennika, w państwie zakonu krzyżackiego w Prusach – wybrane przykłady*, w: R. KUBICKI (red.), *Pomerania – Prussia – Polonia. Rozprawy ofiarowane prof. Wiesławowi Długokęckiemu z okazji 65. urodzin*, Gdańsk 2022, s. 300–309.

od świętych diakonów - myślimy tu przede wszystkim o imionach: Wawrzyniec, Wincenty czy Szczepan (Stefan)².

W niniejszym artykule chcemy zwrócić szczególną uwagę na postać diakona św. Szczepana³. Wiemy, że męczennik ten był patronem Prymasa Tysiąclecia, obecnie już błogosławionego, Stefana Wyszyńskiego⁴. Zauważmy, że imiona Szczepan oraz Stefan są formą greckiego imienia *Stéphanos*, pochodzącego od rzeczownika *stéphanos*, oznaczającego wieniec lub koronę. Na ziemiach polskich obydwie formy stały się z biegiem czasu niezależnymi imionami. Obydwa imiona są przystosowaniem fonetycznym do języka polskiego formy łacińskiej *Stephanus*. Jak zauważono w literaturze, imię Stefan spotykamy, w ujęciu historycznym, częściej w sferach wyższych, natomiast imię Szczepan w niższych warstwach społecznych⁵.

Prymas sam wypowiedział się na temat genezy swojego imienia. 2 sierpnia 1972 r. wspominał tak:

Pytałem kiedyś mojego ojca, dlaczego dano mi imię Stefan. Odpowiedział: Bo urodziłeś się 3 sierpnia o trzeciej rano, a drugiego sierpnia jest świętego Stefana papieża, trzeciego - świętego Szczepana⁶.

Przypomnijmy, że przez wieki 3 sierpnia przywoływano w Kościele obchody liturgiczne odnalezienia relikwii św. Szczepana⁷. Wspomnienie to zostało usunięte z kalendarza liturgicznego podczas zmian, które miały miejsce po Soborze Watykańskim II. Prymas w swoich tekstach sam wspomina o zmianach w kalendarzu. Przywołajmy słowa, które wypowiedział 6 sierpnia 1961 r. w Warszawie w domu prymasowskim:

Powiedziałem wczoraj do kapłanów warszawskich, że Ojciec Święty zabrał mi Patrona, ale właśnie dzięki temu w tym dniu, po raz pierwszy w życiu mogłem odprawić Mszę Świętą wotywną do

² Zob.: H. FROS, F. SOWA, *Twoje imię. Przewodnik onomastyczno-hagiograficzny*, Kraków 2007.

³ Zob.: R. KUREK, *Leksykon świętych i sławnych diakonów*, Kraków 2013, s. 281–284.

⁴ W. ROZYNEKOWSKI, *Święty Szczepan - patron prymasa Stefana Wyszyńskiego w „Zapiskach więziennych”*, w: TENŻE (red.), *Diakonat stały w Kościele w Polsce*, t. 4: *Tradycja - postługa - świadectwo*, Pelplin 2022, s. 175–180.

⁵ Zob.: J. S. BYSTRON, *Księga imion w Polsce używanych*, Warszawa 1938, s. 320–321; H. FROS, F. SOWA, *Twoje imię. Przewodnik onomastyczno-hagiograficzny*, s. 488, 492.

⁶ Cyt. za: W. KACZOROWSKA, *Piękne życie. Nieznany Prymas Tysiąclecia*, Białystok 2020, s. 20.

⁷ Zob.: T. KACZMAREK, *Odnalezienie relikwii św. Szczepana „otworzeniem bramy łaskawości Boga”*, „*Studia Włocławskie*” 17 (2015), s. 133–144; A. UCIECHA, *Kult relikwii św. Szczepana i nawrócenie Żydów na podstawie Epistula Severi*, „*Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne*” 51 (2018), nr 1, s. 64–75.

Matki Bożej Jasnogórskiej, bo przedtem musiałem zawsze odprawiać o świętym Szczepanie, któremu wierności dochowuję⁸.

Tematem niniejszego artykułu jest przywołanie odniesień do św. Szczepana, które uczynił prymas Stefan Wyszyński w swoich tekstach i wypowiedziach. Mamy tu na uwadze jego osobiste notatki, które od kilku lat ukazują się w serii *Pro memoria*⁹, oraz przemówienia, które od wielu lat wydane są w serii *Dzieła zebrane*¹⁰. Odwołamy się więc do tekstów publikowanych. Na pewno w przyszłości na zainteresowanie badaczy zasługują także teksty prymasa, które nie zostały wydane jeszcze drukiem. Być może również w nich znajdziemy odwołania do osoby św. Szczepana.

Rok 1953

3 sierpnia 1953 r. prymas obchodził swoje 52. urodziny, imienny oraz 29. rocznicę święceń kapłańskich. Echo tych wydarzeń spotykamy w jego osobistych notatkach, znajdujemy tam także bezpośrednie odniesienie do św. Szczepana. Uznał go za bardzo ważną postać w swoim życiu:

Pierwszy męczennik św. Szczepan, którego przyniosłem sobie przez urodziny, wywiera na mnie zawsze bardzo silne wrażenie; bodaj obok św. Jana Chrzciciela jest to dla mnie najwyrazistsza postać Nowego Testamentu. Vidi coelos apertos [Ujrzałem niebiosa otwarte] i to Domine, ne statuas illis hoc peccatum [Panie, nie licz im tego grzechu], podobnie jak Janowe vox clamantis in deserto [głos wołającego na pustyni], Illum oportet crescere, me autem minui [Trzeba, by On wzrastał, a ja żebym się umniejszał]. Toteż imieniny niewątpliwie są łaską dodatkową dla słabego człowieka, który tak często potrzebuje podtrzymania¹¹.

Wydaje się, że odwołanie do patrona prymasa, do charyzmatu jego obecności we wspólnocie wiary, możemy także odnaleźć w dalszej części jego zapisu. Przywołał w nim spotkanie, także tego samego dnia, z duchowieństwem. Słowa prymasa dotyczące rozumienia władzy są bardzo bliskie postawie służby wobec wspólnoty, którą często przywołuje się, kiedy odwołujemy się do diakonów:

Na godz. 12.30 zebrało się duchowieństwo diecezjalne i zakonne. Przemawiał abp Szlagowski. W odpowiedzi usiłowałem dać obraz katolickiej duchowości

⁸ S. WYSZYŃSKI, *Dzieła zebrane*, t. 7: 1961, Warszawa 2008, s. 319; zob. także: TENŻE, *Dzieła zebrane*, t. 9: sierpień – grudzień 1962, Warszawa 2011, s. 391.

⁹ TENŻE, *Pro memoria*, t. 1-9, 12, 18, Warszawa 2017-2023.

¹⁰ TENŻE, *Dzieła zebrane*, t. 1-22, Warszawa 1991-2023.

¹¹ TENŻE, *Pro memoria*, t. 2: 1953, Warszawa 2017, s. 196.

zwierzchnika i władzy pojmowanej po katolicku. Jest to przecież nie tyle sprawowanie władzy posiadanej, ile służenie tym wszystkim, którzy są powołani do osiągnięcia bonum communitatis [dobro wspólnoty]. Zwierzchnik nie tyle rządzi, ile raczej pomaga swoim współpracownikom do osiągnięcia bonum commune [dobra wspólnego]. W tym dobru ogólnym mieści się i racja władzy¹².

Rok 1955

Swojego patrona, św. Szczepana, przywołał prymas w zapiskach, które czynił podczas uwięzienia¹³. Pierwszy wpis odnoszący nas do męczennika odnajdujemy pod datą 3 sierpnia 1955 r. Prymas od prawie dwóch lat był uwięziony. Kiedy czynił przywołane zapiski, był przetrzymywany w klasztorze franciszkanów w Prudniku. W zapisie uczynionym w tym dniu odwoływał się do kolejnej rocznicy swoich urodzin. W dwóch miejscach przywołał bezpośrednio swojego patrona. W pierwszym nawiązał do okoliczności przeżywania dnia urodzin:

Spędzamy dzień św. Szczepana w atmosferze rodzinnej. Moi towarzysze łaski uczynili wszystko, co mogli, aby okazać mi jak najwięcej serca. Ks[iądz] Stanisław śpiewał Mszę świętą, a siostra wykonała cały szereg pieśni, znanych w „Rodzinie Maryi”. Dzień spędziliśmy razem: przy stole, w kaplicy i na zebraniu „podwieczorkowym”. Zopatrzeni hojnie przez otrzymane dziś paczki, mogliśmy urządzić stół „po europejsku”¹⁴.

Drugi fragment, który spotykamy w *Zapiskach więziennych*, jest znacznie bogatszy w odniesienia do św. Szczepana. Prymas dziękuje Bogu za swojego patrona, prosi go, aby umiał cierpieć i modlić się za swoich nieprzyjaciół, a w końcu prosi o oświecenie, aby pomógł mu wieść właściwe życie:

Dziękuję Ci, Ojcze, za mojego patrona, świętego Stefana, którego sobie przyniosłem. Może splamiłem imię jego, wsławione krwią męczeńską? Pragnę je ozdabiać dobrym życiem swoim i cierpieniem. Daj, Ojcze, łaskę, bym oglądał niebiosa otwarte, bym umiał modlić się za nieprzyjaciół. Święty Stefanie, pierwszy Męczenniku, mało do tąd przyniosłem Ci chwały; proś Ojca mego życia, by odtąd z tego

¹² Tamże.

¹³ W. ROZYŃKOWSKI, *Święty Szczepan – patron prymasa Stefana Wyszyńskiego w „Zapiskach więziennych”*, s. 175–180.

¹⁴ S. WYSZYŃSKI, *Pro memoria*, t. 3: 1953–1956, Warszawa 2018, s. 133; zob. także: TENŻE, *Zapiski więzienne*, Warszawa 2006, s. 237.

życia spływała jedynie chwała na Twoje imię; by już nie było takich, którzy gorszyliby się „ze Stefana”¹⁵.

Rok 1956

Kolejny wpis prymasa spotykamy pod datą 25 lipca 1956 r. Przebywał on wtedy już w ostatnim miejscu odosobnienia, a dokładnie: w domu zakonnym Sióstr Nazaretanek w Komańczy. W *Zapiskach więziennych* czytamy tak:

Święty Patronie mój, Stefanie, pierwszy męczenniku! Tyle razy powtarza się w moim życiu Twoja tajemnica. Urodziłem się w dniu znalezienia Twych męczeńskich szczątków, otrzymałem Twoje imię i przyjąłem święcenia kapłańskie w tym samym dniu Twego znalezienia. Jestem więc związany z tajemnicą Twego życia. Dziś rozpoczynam nowennę dziękczynną, jako przygotowanie do dnia 55 rocznicy moich urodzin, do dnia Twoich i moich imienin, do 32 rocznicy moich święceń kapłańskich.

Spędzam ten czas w dziękczynieniu: Ojcu Niebieskiemu za dar życia, otrzymany w Twoim dniu; za dar Twojego imienia i za dar urodzin ponownych – w Wieczystym Kapłaństwie.

Dziękuję Ojcu za życie – w Twoim znaku niebios otwartych i modlitwy za nieprzyjaciół. Dziękuję Bogu za takie imię, które zobowiązuje mnie do pełnego naśladowania Ciebie. Dziękuję Bogu za to, że moje życie kapłańskie zaczyna się w znaku Twojej ofiary i świadectwa Prawdzie – krwią męczeńską.

Przepraszam Cię, że tak niegodnie posługiwałem się Twoim imieniem; że może niejeden cień z mego życia padł na Twoje imię; że może nieraz imię Twoje wymawiano przeze mnie z gniewem, złością, zgorszeniem.

Pragnę czynić zadość Ojcu za to, że dar życia był źle przeze mnie używany. I za to, że imię Twoje niegodnie nosiłem, że może użyłem go dla mej próżności, małości i nędzy.

Pragnę odnowić akty woli i serca – gotowości oddania za Twoim przykładem życia mego na świadectwo Prawdzie. Pragnę modlić się najgoręcej za wszystkich, którzy chcą uważać się za moich nieprzyjaciół.

W tym duchu spędzę te dni nowenny przed uroczystością znalezienia Twych szczątków. Obym znalazł Ciebie całym moim życiem¹⁶.

¹⁵ TENŻE, *Zapiski więzienne*, s. 238.

¹⁶ *Tamże*, s. 351–352.

W przywołanym tekście prymas odczytał znaczenie obecności św. Szczepana (Stefana) dla swojego życia. Zauważmy, że rozpoczął nowennę przed wspomnieniem odnalezienia relikwii męczennika. W pierwszych słowach przypomniał, że święty ten jest zarówno patronem dnia jego narodzin, jak i patronem dnia jego święceń kapłańskich. Jak napisał, dzień ten spędził przede wszystkim na dziękczynieniu Bogu. W kolejnych zdaniach odwoływał się do swojego patrona: przeproszał za swoją niewłaściwą postawę, która godziła w niego, czynił zadość za swoje postępowanie oraz wyraził pragnienie, na wzór św. Szczepana, oddania woli i serca Bogu. Modlił się także za swoich nieprzyjaciół.

Rok 1959

3 sierpnia 1959 r. prymas świętował w Warszawie 58. urodziny, imienny oraz 35. rocznicę święceń kapłańskich. W odpowiedzi na życzenia wypowiedziane przez siostry zakonne prymas powiedział między innymi takie słowa:

Ciągle się lękam o to, że swemu Patronowi robię przykrość, nosząc niegodnie jego imię. On to zrobił porządnie, wskutek czego Kościół ma wspaniałego świętego. My zaledwie naśladujemy go. Módlcie się o to, żebym umiał, tak jak on, et inimicos diligere [i nieprzyjaciół miłować], bo przez to zwyciężamy. Módlcie się i o to, ażebym miał zawsze przed oczyma coelos apertos [niebiosa otwarte], i żebym pozycję swej pracy widział: a dextris Dei Filium hominis [po prawicy Syna Bożego]. To jest najważniejszym moim pragnieniem¹⁷.

Jak widać, prymas nie wymienił w przywołanym tekście bezpośrednio z imienia św. Szczepana. Słowa Prymasa Tysiąclecia nawiązują jednak jednoznacznie do świadectwa życia jego patrona, diakona męczennika.

Rok 1960

Prymas dziękując za życzenia skierowane do niego w domu prymasowskim w Warszawie 3 sierpnia 1960 r., w imieniu duchowieństwa diecezjalnego i zakonnego, odwołał się bezpośrednio do św. Szczepana:

Są udręki i wielkie udręki Kościoła Bożego w Ojczyźnie naszej. Niejeden kamień spada na sługi Boże, jak na pierwszego Męczennika. Ale jakąż pociechą jest to, że niejeden z tych sług Bożych, na których spadły ciosy, tak jak święty Szczepan, podejmował padające nań kamienie - lapides torrentis illi dulces fuerunt [kamienie potoku były mu słodkie]. Mam w świadomości cały szereg kapłanów naszej

¹⁷ TENŻE, *Dzieła zebrane*, t. 5: 1959, Warszawa 2006, s. 300.

archidiecezji, którzy ucierpiawszy wiele, ust nie otworzyli, nie narzekali. Przyjmowali nawet z radością, iż dane im było pro nomine Jesu contumelias pati [dla imienia Jezusa cierpieć zniewagi]. Z taką postawą walczyć się nie da, bo walka musi budzić jakieś nadzieje, a to jest walka bez nadziei. Nawet gdyby wypadło paść, jak Szczepanowi, tośmy nie przegrali. Dlaczego? Bo jak on widział niebiosa otwarte, tak i my je stale oglądamy. I to jest nasza radość. A to, czy płacimy - naszą walutą - za prześladowania, za udręki, za te najrozmaitsze szykany, których jest tak dużo, jest: Domine, ne statuas illis pro peccatum [Panie, nie poczytuj im tego grzechu]¹⁸.

Zachował się także obrazek przedstawiający Matkę Bożą Jasnogóorską, na którym na odwrotnej stronie znajdują się podziękowania prymasa za życzenia z okazji urodzin: „Wdzięczny za braterską pomoc modlitwy, w dniu mojego Patrona, który «widział niebiosa otwarte» i modlił się o większą miłość Boża dla ludzi, przesyłam uczucia wspólnoty w Chrystusie i błogosławieństwo prymasowskie»¹⁹. Na obrazku znajduje się data 3 sierpnia 1960 r.

26 grudnia 1960 r. prymas wygłosił konferencję do członkiń Instytutu Prymasowskiego. Miejscem spotkania był dom Instytutu przy ul. Marsa w Warszawie. Opublikowany tekst nosi tytuł: *O miłości nieprzyjaciół i... przyjaciół. W uroczystość świętego Szczepana do najbliższych przyjaciół...*²⁰. Cała konferencja została oparta o historię męczeństwa św. Szczepana. Przywołajmy dwie myśli prymasa: „Szczepan umiał modlić się również za swoich prześladowców. Brewiarz podkreśla dwie właściwości Patrona dnia dzisiejszego: «nieprzyjaciół miłować» i «modlić się za prześladowców»»²¹; „Istnieje w Kościele Bożym wielka mądrość miłowania i moc modlitwy za prześladowców. Tak czynił Chrystus i Szczepan, pierwszy patron Kościoła świętego po narodzeniu Chrystusa»²².

Rok 1964

3 sierpnia 1964 r. prymas świętował w domu prymasowskim w Warszawie 63. urodziny, imienny oraz 40. rocznicę święceń kapłańskich. W odpowiedzi na życzenia wypowiedziane przez siostry zakonne prymas powiedział między innymi słowa, w których bardzo mocno odwołał się do świadectwa św. Szczepana:

¹⁸ TENŻE, *Dzieła zebrane*, t. 6: 1960, Warszawa 2007, s. 260.

¹⁹ *Tamże*, s. 268.

²⁰ *Tamże*, s. 500-505.

²¹ *Tamże*, s. 504.

²² *Tamże*.

Mówię Wam o tym, abyście w trudach, cierpieniach i najrozmaitszych upokorzeniach, których nam nie szczędzą, umiały zachować pogodę, spokój i ufność; byście nie traciły czasu na smucenie się, ubolewania, ciągle narzekania i opowiadania z maniackim uporem o swoich cierpieniach. To wszystko nic, to wszystko mało! Nie warto i tym mówić, nie warto na to poświęcać czasu.

Jeśli chcecie przykładu, pozwólcie, że go wskażę, zresztą nie pierwszy raz. Gdy był kamienowany święty Szczepan, pierwszy męczennik, jego zachowanie było budujące i spokojne. Czy narzekał i skarżył się? Absolutnie nic z tego! Słowa przekazane nam przez Ducha Świętego są doprawdy bohaterskie. „Odpuść im, Ojcze, nie wiedzą, co czynią”. Słowa jego to modlitwa za nieprzyjaciół. A jego ufność i nadzieja to niebiosa otwarte – vidit caelos apertos [zobaczył niebo otwarte] – to zapatrzenie się w Boga. Powiedział, że to był święty! – Ale to był człowiek, jak my. Nie czuł dotkliwych kamieni, nie oglądał się na nie, nie mówił nic, tylko patrzył w niebiosy otwarte.

Najmilsze Dzieci! Wydaje mi się, że warunkiem naszego pokoju, równowagi i trwania – to właśnie spoglądanie w niebiosy otwarte. Musimy się uczyć tej sztuki, by wytrwale i spokojnie patrzeć na siebie, na swoje troski i kłopoty, tylko za przykładem pierwszego Męczennika widzieć „niebiosy otwarte i Syna człowieczego, stojącego po prawicy Bożej”.

Taka postawa daje nam spokój, pewność i jakąś wielkość. Człowiek, nie dążąc do [zapatrzenia w siebie], jest na swój sposób wielki, spokojną postawą imponuje nawet nieprzyjaciółom. Nie poddawajmy się więc nieustannemu kręceniu się koło siebie, ubolewaniu nad sobą, mobilizowaniu całego świata, by nam lży ocierał²³.

Zakończenie

Jak widać, prymas Stefan Wyszyński przywoływał swojego patrona, św. Szczepana, przede wszystkim w dniu 3 sierpnia. A więc wspominał kolejne rocznice swoich urodzin, imienin oraz święceń kapłańskich. Odnotowane wypowiedzi Prymasa Tysiąclecia dotyczące męczennika stanowią kolejny drobny przyczynek do odkrywania dziedzictwa diakonów na ziemiach polskich. Niech staną się zachętą do dalszych badań nad tym dziedzictwem.

²³ TENŻE, *Dzieła zebrane*, t. 13: czerwiec – grudzień 1964, Warszawa 2014, s. 172–173.